

Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunta
StV@eduskunta.fi

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Viite: Eduskunnan sosiaali- ja terveystoimikunnan pyyntö saada kirjallinen asiantuntijalausunto
toimikunnan 14.10.2025 klo 10.00 järjestettävään kokoukseen

ASiantuntijalausunto

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiittää siitä, että sitä pyydettiin antamaan kirjallinen asiantuntijalausunto. Folktinget on lakisääteinen järjestö (Laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä 1331/2003), joka valvoo ja edistää Suomen ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa vain ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia koskeviin seikkoihin.

Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystoimien turvaaminen

Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystoimien saatavuuden turvaamisessa on nykyään merkittäviä haasteita erityisesti alueilla, joilla ruotsi on vähemmistökieli. Haasteet johtuvat ongelmista ruotsin kielen taitoisen hoitohenkilökunnan saatavuudessa, ruotsinkielisten toimien suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvistä puutteista sekä hyvinvointialueiden tiukasta taloustilanteesta.

Pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on useita ruotsin kieltä ja kielellisten oikeuksien toteutumista korostavia kirjauksia. Folktinget toteaa kuitenkin, että talousarvioesityksessä ei ole riittäviä panostuksia ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystoimien saatavuuden varmistamiseen kaksikielisillä hyvinvointialueilla tiukka taloustilanne huomioon ottaen. Momentin 33.60.36 määräraha valtionavustuksen maksamiseksi Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueiden ruotsinkielisten toimien määrärahaan kehittämissuunnitelmaan on hyvä panostus, mutta ei riittävä toimenpide ruotsinkielisten toimien saatavuuteen liittyvien perimmäisten ongelmien ja rakenteellisten haasteiden ratkaisemiseksi.

Hyvinvointialueiden taloudelliset haasteet vaikuttavat hyvin kielteisesti ruotsinkielisten sosiaali- ja terveystoimien saatavuuteen kaksikielisillä alueilla. Sote-uudistuksen tultua voimaan vuonna 2023 ruotsinkielisiä hoitoyksiköitä on entistä enemmän keskitetty ja yhdistetty suomenkielisiin yksiköihin, mikä johtaa siihen, että ruotsinkielisten toimien tarjoaminen heikkenee entisestään. Leikkaukset ja säästötoimet vaikuttavat erityisesti ruotsinkielisiin palveluihin, koska niiden rakenteet ovat jo valmiiksi hyvin haavoittuvaisia ja hyvinvointialueet joutuvat usein ostamaan palveluita muilta alueilta kyetäkseen toteuttamaan kielelliset oikeudet. Säästötoimien takia ostopalvelut kuitenkin vähenevät huomattavasti. Tällä on suuri vaikutus esimerkiksi ruotsinkielisten erityishuoltopalvelusten saatavuuteen, koska ne ovat riippuvaisia siitä, että hyvinvointialueet tekevät hyvinvointialuerajat ylittävää yhteistyötä.

Tämä kehitys edellyttää, että hyvinvointialueet suunnittelevat huolellisesti toimintansa ja sen, miten palveluita tarjotaan ruotsin kielellä, mutta valitettavasti kielilainsäädännön mukaisia velvollisuuksia koskevassa

osaamisessa on edelleen paljon puutteita. Säästötalkoissa kielelliset oikeudet jäävät usein alakynteen, ja usein vedotaan siihen, että pääasia on se, että asiakkaat ylipäättään saavat hoitoa. Usein vedotaan myös siihen, että resursseja asian hoitamiseen ei vain yksinkertaisesti ole, ei ruotsin kielen taitoista henkilökuntaa eikä taloudellisia varoja. Folktingetin käsityksen mukaan useimmat kaksikieliset sote-palvelujen järjestäjät eivät täytä kielilainsäädännön velvoitteita.

Valtiovalta on viimekädessä vastuussa riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamisesta perustuslain 19 §:n mukaan sekä kielellisten oikeuksien turvaamisesta perustuslain 17 §:n mukaan, mikä voi tarkoittaa sitä, että ruotsinkielistä väestöä varten on tehtävä erityisratkaisuja. Sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestettävä ja tarjottava siten, että kielelliset oikeudet toteutuvat, vaikka se edellyttäisi mukautettuja ratkaisuja tai siitä syntyisi lisäkustannuksia. Kielellisten vaikutusten arvioinnit tulee ottaa käyttöön päätösprosessin pakollisena osana ennen kuin tehdään isoja hyvinvointialueiden palveluja ja toimintaa koskevia päätöksiä. Meneillään oleva yhteiskunnallinen kehitys, jossa kielelliset oikeudet yhä useammin sivuutetaan taloudellisesti hyvin haastavina aikoina, edellyttää, että hallitus ryhtyy konkreettisiin toimiin ruotsinkielisten palvelujen saatavuuden turvaamiseksi tulevaisuudessa.

Tällä hetkellä valtion rahoitusta ei suunnata siten, että se turvaisi suomen- ja ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden. Siksi valtion talousarviota on täydennettävä kohdennetuilla panostuksilla ja korvamerkityllä rahoituksella toimivien ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseen. Esityksessä ehdotettaviin panostuksiin kohdennettavat voimavarat, jotka koskevat alueita, joilla on merkittäviä puutteita ruotsinkielisten palvelujen saatavuudessa – esimerkiksi lasten ja nuorten terapiatakuun ja matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen osalta – on jaettava siten, että molempien kieliryhmien oikeus palveluihin turvataan.

Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen

Talousarvioesityksessä on 35,5 miljoonan euron suuruinen leikkaus sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen avustuksiin. Näillä järjestöillä on erityinen merkitys ruotsinkielisten terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen palvelujen täydentäjinä sellaisilla alueilla, joilla julkinen sektori ei kykene tarjoamaan palveluja ruotsin kielellä. Joissain tapauksissa ruotsinkieliset järjestöt ovat ainoa taho, joka tarjoaa jotakin tiettyä palvelua ruotsin kielellä. Usein hyvinvointialueet ostavat palveluja järjestöiltä siksi, että ne eivät muuten pysty tarjoamaan tiettyjä palveluja ruotsin kielellä. Järjestöillä on usein myös erityistä osaamista ruotsinkielisten kohderyhmien erityistarpeista, ja siksi niillä on hyvin tärkeä rooli ruotsinkielisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen palvelujen kokonaisuudessa. Samalla ruotsinkielinen järjestökenttä on usein suomenkielistä haavoittuvammassa asemassa, koska sen väestöpohja ja resurssit ovat pienemmät.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen avustuksiin tehtävien leikkausten takia monet ruotsinkieliset ja kaksikieliset järjestöt joutuvat supistamaan toimintaansa. Koska kolmannen sektorin rooli ruotsinkielisten palveluiden tarjoajana on erityinen, vaarana on, että leikkaukset iskevät kohtuuttoman kovasti ruotsinkielisten palvelujen kokonaissaatavuuteen. Folktingetille on kerrottu muun muassa tilanteista, joissa jokin tietty lakkautusuhan alla oleva toiminto on ainoa laatuaan ruotsiksi Suomessa eikä vastaavaa toimintoa ole saatavilla ruotsiksi missään muussa järjestössä eikä yksityisellä sektorilla. Tilanne heijastaa rakenteellista ongelmaa, joka pohjautuu ruotsinkielisten sote-palvelujen haavoittuvaan asemaan, jossa kieliryhmien yhdenvertaista kohtelua ja oikeutta hoitoon ja palveluihin ei ole otettu huomioon leikkauksista päätettäessä.

Järjestöillä on siis toisin sanoen tärkeä erityisasema terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä ruotsin kielellä. Järjestöjen toiminta voi joskus jopa mahdollistaa sen, että kielelliset oikeudet ylipäättään voivat toteutua. Leikkaukset siis voivat suoranaisesti heikentää ruotsinkielisten palveluiden saatavuutta ja asteittain myös kielellisten oikeuksien toteutumista. Siten jokainen toimenpide toimivien ruotsinkielisten palveluiden säilyttämiseksi on hyvin merkittävä. Siksi hallituksen tulisi ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin nykyisten toimivien ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseksi.

Sen turvaamiseksi, että ruotsinkielinen väestö voisi saada palvelut omalla kielellään, on hyvin tärkeää, että ruotsinkielisille järjestöille annetaan edellytykset toiminnan jatkamiseen. Ruotsinkielisen järjestökentän erityispiirteet on otettava huomioon talousarvioesityksen ja ehdotettujen leikkausten käsittelyn yhteydessä.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin
Folktingetin pääsihteeri

Christine Kotzev
erityisasiantuntija, lakimies

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott
StV@eduskunta.fi

Ärende: RP 99/2025 rd Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2026

Hänvisning: Riksdagens social- och hälsovårdsutskotts begäran att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande till utskottets möte 14.10.2025 kl. 10.00

SAKKUNNIGYTTRANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för begäran om att lämna ett skriftligt sakkunnigyttrande. Folktinget är en lagstadgad organisation (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) som bevakar och främjar Finlands svenskspråkiga befolknings rättigheter. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Tryggheten av social- och hälsovårdstjänster på svenska

Det finns idag betydande utmaningar med att säkerställa tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster, särskilt på orter där svenska är minoritetsspråk. Utmaningarna härstammar från en kombination av brister i tillgången på svenskutbildad vårdpersonal, otillräcklig planering och organisering av tjänster på svenska samt den ansträngda ekonomiska situationen i välfärdsområdena.

Regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering innehåller många skrivningar där det svenska språket framhålls och att de språkliga rättigheterna ska tillgodoses. Folktinget noterar dock att budgetpropositionen inte innehåller tillräckliga satsningar för att säkerställa tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster i de tvåspråkiga välfärdsområdena givet det ansträngda ekonomiska läget. Anslaget 33.60.36 för betalning av statsunderstöd till ett tidsbegränsat utvecklingsprojekt som gäller tjänster på svenska i Östra Nylands och Västra Nylands välfärdsområden är en bra satsning, men inte en tillräcklig åtgärd för att komma till rätta med de underliggande problemen och strukturella utmaningarna avseende bristerna i tillgången till tjänster på svenska.

De ekonomiska utmaningarna i välfärdsområdena har en betydande negativ inverkan på tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster i de tvåspråkiga områdena. Sedan social- och hälsovårdsreformen trädde i kraft år 2023 har det framkommit att svenskspråkiga vårdenheter i allt större utsträckning centraliseras och slås ihop med finskspråkiga enheter, vilket i slutändan riskerar att ytterligare försämra tillhandahållandet av svenskspråkiga tjänster. Särskilt tjänster på svenska påverkas i hög grad av nedskärningar och inbesparingsåtgärder, eftersom strukturerna redan är mycket sårbara och ofta kräver att välfärdsområdena köper tjänster från andra områden för att kunna tillgodose de språkliga rättigheterna. På grund av inbesparingsåtgärder minskar dock köpta tjänster kraftigt. Detta påverkar till exempel i stor utsträckning tillgången till specialomsorgstjänster på svenska, vilka är beroende av att välfärdsområdena samarbetar över välfärdsområdesgränserna.

Denna utveckling förutsätter att välfärdsområdena noggrant planerar sin verksamhet och hur tjänsterna ska tillhandahållas på svenska, men tyvärr råder det fortfarande en betydande kunskapsbrist om skyldigheterna enligt språklagstiftningen. I spartider ges ofta de språkliga rättigheterna en underordnad betydelse, och det hänvisas ofta till att det är viktigare att kunderna överhuvudtaget får vård. Det hänvisas även ofta till att det helt enkelt inte finns resurser, varken svenskkunnig personal eller ekonomiska medel, för att åtgärda det. Folktingets uppfattning är att de flesta tvåspråkiga vårdanordnare inte uppfyller förpliktelserna enligt språklagstiftningen.

Statsmakten har det yttersta ansvaret för att trygga rätten till tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster i 19 § samt de språkliga rättigheterna i 17 § i grundlagen, vilket kan innebära att särlösningar för den svenskspråkiga befolkningen krävs. Vården måste organiseras och tillhandahållas så att de språkliga rättigheterna tillgodoses även om det innebär anpassade lösningar eller ytterligare kostnader. Språkkonsekvensbedömningar bör införas som en obligatorisk del av beslutsprocessen inför större beslut om service och verksamhet i välfärdsområdena. Den pågående samhällsutvecklingen, där de språkliga rättigheterna allt oftare förbises i en tid med stora ekonomiska utmaningar, kräver att regeringen påbörjar konkreta åtgärder för att säkerställa fortsatt tillgång till svenskspråkig service i framtiden.

I nuläget allokeras inte den statliga finansieringen på ett sätt som garanterar likvärdig tillgång till social- och hälsovård på finska och svenska. Statsbudgeten bör därför kompletteras med riktade satsningar och öronmärkt finansiering för att trygga en fungerande service på svenska. Resurserna som riktas till de satsningar som föreslås i propositionen och som gäller områden med betydande brister i tillgången till svenskspråkiga tjänster — till exempel terapigarantin för barn och unga samt mentalvårdstjänster med låg tröskel — bör fördelas så att båda språkgruppernas rätt till service tryggas.

Understöd för främjande av hälsa och social välfärd

Budgetpropositionen innehåller en nedskärning på 35,5 miljoner euro i understöden till social- och hälsovårdsorganisationer. För främjandet av hälsa och social välfärd på svenska har organisationerna en särskild betydelse som komplement inom de områden där den offentliga sektorn inte klarar av att tillhandahålla tjänster på svenska. Svenskspråkiga organisationer är ibland den enda instansen som tillhandahåller en viss typ av service på svenska. Ofta köper välfärdsområden tjänster av organisationer för att de annars inte kan tillhandahålla vissa tjänster på svenska. Organisationerna besitter ofta också en särskild kunskap om de svenska målgruppernas specialbehov och spelar därmed en mycket viktig roll som en del av helheten för främjandet av hälsa och välfärd på svenska. Samtidigt har det svenskspråkiga organisationsfältet ofta en mer sårbar ställning än det finskspråkiga, på grund av mindre befolkningsunderlag och resurser.

Nedskärningarna i understödet till social- och hälsovårdsorganisationerna medför att många svensk- eller tvåspråkiga organisationer tvingas dra in verksamhet. På grund av tredje sektorns särskilda roll i tillhandahållandet av tjänster på svenska finns en risk att nedskärningarna slår oproportionerligt hårt mot den samlade tillgången på svenskspråkiga tjänster. Folktinget har bland annat uppmärksammat på situationer där viss verksamhet som riskerar att läggas ned är den enda i sitt slag på svenska i Finland och att motsvarande verksamhet inte finns att tillgå på svenska varken vid någon annan organisation eller inom den privata sektorn. Situationen återspeglar ett strukturellt problem som bottnar i den svenskspråkiga vårdens sårbara ställning, där språkgruppernas likabehandling och jämlika rätt till vård och service inte har beaktats i nedskärningsbesluten.

Organisationernas roll i främjandet av hälsa och social välfärd på svenska har med andra ord en viktig särställning. I förlängningen är det även organisationernas verksamhet som ibland överhuvudtaget möjliggör att de språkliga rättigheterna tillgodoses. Nedskärningarna riskerar därmed att direkt försämra tillgången till service på svenska och stegvis försvaga tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Varje åtgärd för att bibehålla fungerande service på svenska får därmed ett stort skyddsvärde. Detta motiverar att regeringen vidtar särskilda åtgärder för att säkerställa befintlig fungerande service på svenska.

Som ett led i att trygga den svenskspråkiga befolkningens tillgång till service på sitt eget språk är det därför av mycket stor betydelse att de svenskspråkiga organisationerna ges förutsättningar att fortsätta sina verksamheter. Särdragen för det svenskspråkiga organisationsfältet bör beaktas i beredningen av budgetpropositionen och i de föreslagna nedskärningarna.

Svenska Finlands folkting

Christina Gestrin
Folktingssekreterare

Christine Kotzev
Specialsakkunnig, jurist